

הַלְבוֹת מִתְּנוּת עֲנִיִּים פֶּרֶק ח

א. הַצְדָקָה, הָרִי הִיא בְּכָלֶּל הַנְּדָרִים. לְפִיכֵן הָאוֹמֵר הָרִי עָלִי סֵלַע לַצְדָקָה, אוֹ הָרִי הַסֵּלַע הַזֶּה צְדָקָה חַיֵּב לְתִנָּה לְעֲנִיִּים מִיָּד; וְאִם אַחֵר, חַיֵּב בִּ"לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ" (דְּבָרִים כג, כב) שֶׁהָרִי בְיָדוֹ לִתֵּן מִיָּד, וְהָעֲנִיִּים מְצוּיִין הֵן.

ב. אִם אֵין שֵׁם עֲנִיִּים, מִפְּרִישׁ וּמַנִּיחַ עַד שְׂיִמְצָא עֲנִיִּים. וְאִם הִתְנָה שְׁלֹא יִתֵּן עַד שְׂיִמְצָא עָנִי, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ; וְכֵן אִם הִתְנָה בַשְּׂעָה שֶׁנֶּדֶר בַּצְדָקָה אוֹ הִתְנַדֵּב אוֹתָהּ, שִׁיְהִיו גִּבְאִין רָשָׁאִין לְשִׁנּוּתָהּ וּלְצָרָף אוֹתָהּ בְּזָהָב הָרִי אִלּוּ מִתְרִין.

ג. הַמִּתְפִּיס בַּצְדָקָה, חַיֵּב כְּשֶׁאֵר הַנְּדָרִים. פִּיּוּצֵד: אָמַר הָרִי סֵלַע זֶה כְּזוֹ, הָרִי זֶה צְדָקָה. הַפְּרִישׁ סֵלַע וְאָמַר, הָרִי זֶה צְדָקָה, וְלִקַּח סֵלַע שְׁנִיָּה וְאָמַר, וְזוֹ הָרִי הַשְּׁנִיָּה צְדָקָה, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרַשׁ. הַנּוֹדֵר צְדָקָה וְלֹא יָדַע כַּמָּה נֶדֶר, יִתֵּן עַד שְׂיִאמַר לֹא לִפְךָ נִתְכַּוְּנָתִי.

ד. אֶחָד הָאוֹמֵר סֵלַע זֶה לַצְדָקָה, אוֹ הָאוֹמֵר הָרִי עָלִי סֵלַע לַצְדָקָה, וְהַפְּרִישׁ הַסֵּלַע אִם רָצָה לְשִׁנּוּתָהּ בְּאַחֲרֶת, מִתֵּר; וְאִם מִשְׁהִיָּעָה לִיד הַגִּבְאִי, אָסוּר לְשִׁנּוּתָהּ. וְאִם רָצוּ הַגִּבְאִים לְצָרָף הַמַּעוֹת וּלְעֲשׂוֹתָן דִּינָרִין, אֵינָן רָשָׁאִין: אֵלֹא אִם אֵין שֵׁם עֲנִיִּים לְחִלּוֹק מְצָרְפִין לְאַחֲרִים, אֲבָל לֹא לְעֲצָמָן.

ה. הִיָּה לְעֲנִיִּים הִנִּיָּה בְּעֶכּוֹב הַמַּעוֹת בְּיַד הַגִּבְאִי כְּדִי לְעֲשׂוֹת אַחֲרִים לִתֵּן, הָרִי אוֹתוֹ הַגִּבְאִי מִתֵּר לְלוֹוֹת אוֹתָם הַמַּעוֹת שֶׁלְעֲנִיִּים וּפּוֹרַע שֶׁהַצְדָקָה, אֵינָה כְּהַקְדָּשׁ שֶׁאָסוּר לְהִנּוֹת בּוֹ.

ו. מִי שֶׁהִתְנַדֵּב מְנוּרָה אוֹ נֵר לְבֵית הַכֹּהֵנֶסֶת, אָסוּר לְשִׁנּוּתָהּ; וְאִם לְדַבֵּר מִצְוָה, מִתֵּר לְשִׁנּוּתָהּ, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִשְׁתַּקַּע שֵׁם בְּעָלֶיהָ מִעָלֶיהָ, אֵלֹא אוֹמְרִים זֶה הַמְנוּרָה אוֹ נֵר שֶׁלְפָלוּנִי. וְאִם נִשְׁתַּקַּע שֵׁם הַבְּעָלִים מִעָלֶיהָ, מִתֵּר לְשִׁנּוּתָהּ אֲפִלּוּ לְדַבֵּר הִרְשׁוּת.

ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁהְיָה הַמִּתְנַדֵּב יִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם הִיָּה גּוֹי אָסוּר לְשִׁנּוּתָהּ אֲפִלּוּ לְדַבֵּר מִצְוָה, עַד שְׂיִשְׁתַּקַּע שֵׁם בְּעָלֶיהָ מִעָלֶיהָ: שְׂמָא יֹאמַר הַגּוֹי, הַקְדַּשְׁתִּי דְּבַר לְבֵית הַכֹּהֵנֶסֶת שְׁלִיָּהוּדִיִּים, וּמָכְרוּ אוֹתוֹ לְעֲצָמָן.

ח. גּוֹי שֶׁהִתְנַדֵּב לְבָדֵק הַבַּיִת, אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ תַּחֲלָה. וְאִם לְקַחוּ מִמֶּנּוּ, אֵין מַחְזִירִין לוֹ; וְאִם הִיָּה דְּבַר מְסִים כְּגוֹן קוּרָה אוֹ אָבֶן, מַחְזִירִין לוֹ כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה לָהֶן דְּבַר מְסִים בַּמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאמַר "לֹא-לָכֶם וְלָנוּ, לְבָנוֹת בֵּית לֵאלֹהֵינוּ" (עֲזָרָא ד, ג). אֲבָל לְבֵית הַכֹּהֵנֶסֶת, מְקַבְּלִין מֵהֶן לְכַתְּחֵלָה: וְהוּא שְׂיִאמַר, בְּדַעַת יִשְׂרָאֵל הַפְּרָשְׁתִּי; וְאִם לֹא אָמַר טַעוֹן גְּנִיזָה, שְׂמָא בָּלְבוּ לְשִׁמִּים. וְאֵין מְקַבְּלִים מֵהֶם לַחֲוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם, וְלֹא לְאַמַּת הַמַּיִם שְׁבָה שְׁנֵאמַר "וְלָכֶם, אֵין-חֶלֶק וְצְדָקָה וְזִכְרוֹן בִּירוּשָׁלַם" (נַחֲמִיָּה ב, כ).

ט. אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְטַל צְדָקָה מִן הַגּוֹיִים, בַּפְּרָהֶסִיָּה; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲיוֹת בַּצְדָקָה שְׁלִיָּשְׂרָאֵל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְטַלָּה מִן הַגּוֹיִים בְּצִנְעָה הָרִי זֶה מִתֵּר. וּמִלָּךְ אוֹ שֶׁר מִן הַגּוֹיִים שְׁשִׁלַּח מָמוֹן לְיִשְׂרָאֵל לַצְדָקָה, אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ לֹא מִשׁוּם שְׁלוֹם מְלָכוֹת; אֵלֹא נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְיִנָּתֵן לְעֲנִי גּוֹיִים בִּסְתֵר, כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ.

י. פְּדִיוֹן שְׁבוּיִים, קוּדֵם לְפִרְנֶסֶת עֲנִיִּים וְלִכְסוּתָן; וְאֵין לָךְ מִצְוָה רַבָּה כִּמוֹ פְּדִיוֹן שְׁבוּיִים: שֶׁהַשְּׁבוּי הָרִי הוּא בְּכָלֶּל הָרַעֲבִים

והצמאים, ובכלל הערמים; ועומד בסכנת נפשות. והמעלים
עיניו מפדיונו הרי זה עובר על "לא תאמץ את-לבבך, ולא
תקפץ את-ידך" (דברים טו, ז), ועל "לא תעמד על-דם רעה" (ויקרא
יט, טז), ועל "לא-ירדנו בפרך, לעיניך" (ויקרא כה, ג); ובטל מצות
"פתח תפתח את-ידך" (דברים טו, ח; דברים טו, יא), ומצות "וחי
אחיך, עמך" (ויקרא כה, לו), "ואהבת לרעה כמוך" (ויקרא יט, יח),
ו"הצל, לקחים למות" (משלי כד, יא), והרבה דברים פאלו. ואין
לך מצוה רבה כפדיון שבויים.

יא. אנשי העיר שגבו מעות לבנין בית הכנסת, ובא להן דבר
מצוה מוציאין בו את המעות. קנו אבנים וקורות לא ימכרו
אותן לדבר מצוה, אלא לפדיון שבויים; אף על פי שהביא את
הלבנים, וגדרו את האבנים, ופצלו את הקורות, והתקינו הכל
לבנין מוכרין הכל לפדיון שבויים בלבד. אבל אם בנו וגמרו
לא ימכרו את בית הכנסת, אלא יגבו לפדיונן מן הצבור.

יב. אין פודין את השבויים ביתר על דמיהן, מפני תקון העולם
שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותם; ואין מבריחין
את השבויים, מפני תקון העולם שלא יהיו האויבים מכבידין
עליהן את העל, ומרבים בשמירתן.

יג. מי שמכר עצמו ובניו לגויים, או שלוה מהן ושבו אותו
או אסרו אותו בהלואתן פעם ראשונה ושניה, מצוה לפדותו;
שלישית, אין פודין אותו, אבל פודין את הבנים, לאחר מיתת
אביהן. ואם בקשו להרגו, פודין אותו מידם אפלו אחר כמה
פעמים.

יד. עבד שנשבה הואיל וטבל לשם עבדות וקבל עליו מצוות,
פודין אותו בישראל שנשבה; ושבוי שנשתמד אפלו למצוה
אחת, כגון שהיה אוכל נבלה להכעיס וכיוצא בזה אסור
לפדותו.

טו. האשה קודמת לאיש, להאכיל ולכסות ולהוציא מבית
השבי מפני שהאיש דרכו לחזור ואין האשה דרכה לחזור,
ובשתה מרבה; ואם היו שניהם בשביה, ונתבעו שניהן לדבר
ערוה האיש קודם לפדות, לפי שאין דרכו לפך.

טז. יתום ויתומה שבאו להשיא אותן משיאין את האשה קדם
לאיש, שבשתה שלאשה מרבה; ולא יפחתו לה ממשקל ששה
דינרים ורביע דינר שלכסף טהור; ואם יש בפיס שלצדקה,
נותנין לה לפי כבודה.

יז. היו לפנינו עניים הרבה, או שבויים הרבה, ואין בפיס כדי
לפרנס או כדי לכסות או כדי לפדות את כלן מקדימין את הכוהן
ללוי, ולוי קודם לישראל, וישראל לחלל, וחלל לשותוקי,
ושותוקי לאסופי, ואסופי לממזר, וממזר לנתין; ונתין קודם
לגר, שהנתין גדל עמנו בקדשה, וגר קודם לעבד משחרר, לפי
שהיה בכלל ארור.

יח. כמה דברים אמורים, בשהיו שווין בחכמה; אבל אם היה
כוהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכמים, תלמיד חכמים
קודם. וכל הגדול בחכמה, קודם את חברו; ואם היה אחד
מהן רבו או אביו אף על פי שיש שם גדול מהן בחכמה, רבו

או אביו שְׁהוּא תִּלְמִיד חֲכָמִים קוֹדֵם לָזֶה שְׁהוּא גָדוֹל מֵהֶם
בְּחִכְמָה.